

Genskabelsen af Thurahs barokhave ved Gl. Holtegaard

Restoration of baroque garden at Gl. Holtegaard

Keywords: Baroque Garden, Restoration, Garden Plans, Archives, Laurids de Thurah, Gl. Holtegaard, Fruit trees, History, Parks, Gardens, Denmark

Jane Schul

I 1996 blev jeg kontaktet af bestyrelsen for Bredafonden, som driver udstillingsstedet Gl. Holtegaard nord for København. Fonden havde besluttet at undersøge mulighederne for en genskabelse af den oprindelige arkitekt og ejer Laurids de Thurahs barokhave på stedet. Det blev starten på et langvarigt arbejde med Thurahs gamle landsted. I første omgang i form af en udstilling om periodens havekunst under titlen „En Verden i Harmoni - to parker i 1700-tallet” om Gl. Holtegaard og Dronninggård. Senere - efter at de fornødne fondsmidler til genskabelsen var tilvejebragt - med udarbejdelsen af projektet til selve udførelsen i samarbejde med arkitekt maa, ph.d. Bente Lange som ansvarlig for den bygningsmæssige del af projektet.

Haven var på projektets starttidspunkt kun en skrånende græsflade med fritstående træer af stærkt varierende kvalitet. Den var dog indrammet af store, gamle lindealléer, efter al sandsynlighed fra Thurahs tid. Derudover rummede stedet ikke mange attraktioner. Det var ikke en fin, senere landskabshave eller klunketidshave, der var værd at bygge på. Derfor var det nærliggende for Fonden at tænke på genskabelse af barokhaven, især da selve huset tidligere var restaureret og i den forbindelse belønnet med Europa Nostra Prisen. Det blev derfor besluttet at iværksætte projektet Genskabelsen af Thurahs barokhave, med en afgrænsning langs de omgivende lindealléer og hovedbygningens havefacade. Højen øst for haven blev af praktiske og ejermæssige årsager holdt udenfor, selv om den tidligere indgik i anlægget og den dag i dag kaldes Mariehøj efter bygherrens hustru, Marie de Thurah. Højen er i dag i kommunal besiddelse og vil derfor kun indgå i haven i det omfang, kommunen kan skaffe midler til at gøre den mere tilgængelig. Dette er dog heldigvis på tegnebordet.

Thurahs have

Umiddelbart efter overtagelsen af Holtegaard og endnu før opførelsen af den nye hovedbygning på fundamentene af den gamle gård, gik Thurah i 1755 i gang med at anlægge en stor have på stedet. Hensigten var at skabe et smukt haverum, som både

skulle være til pryd og til gavn. Thurah skriver selv om haven i sit efterladte manuskript til „Sjælland”:

„I Holte by ejer jeg selv en gård, som egentlig er en såkaldt selvejergård, men hvorved jeg selv besidder alle herligheder, jagten alene undtaget. Denne tjener mig ej alene til sommerforlystelse og for at lette sindet undertiden fra mange besværlige og fortrædelige embedsforretninger, men er mig endog til nytte og gavn både i henseende til de skønne jorder og skove, som dertil hører, og i henseende til det ypperlige fiskeri, der hører dertil. Gården tilkøbte jeg mig år 1755 og lod straks haven gøre både langt større, end den tilforn var, og den ganske af ny med stor bekostning anlægge, og året derefter nemlig anno 1756 begyndte jeg at afbryde gårdens gamle bindingsværkshuse, som alle så godt som i grunden var forfaldne; i deres sted lod jeg nye bygninger næsten alle af grundmur igen opføre og farede dermed fort, indtil alle ting ved gården i begyndelsen af året 1758 var bragt i fuldkommen stand. Stedet kaldes Holtegaard og ses på Tab. IX en general-grundtegning af gården med dens tilhørende bygninger og haver.

På Tab. X [Fig. 1] ses en prospekt af hovedbygningen imod haven, således som den østre side i året 1759 er at skue. På Tab. XI [Fig. 3] ses atter en prospekt af hovedbygningen og haven, således som den i samme år fra Mariehøj eller tilforn såkaldte Uglebakke af at se lod sig tilsyne. Tab. XII [Fig. 2] viser stedets herlige udsigt fra hovedbygningen imod haven at skue.

I det på hovedbygningen værende lidet tårn findes et urværk med kvarters og fuldslag klokker. Klokkerne selv er vellydende og temmelig store, de er begge af ny støbt år 1756, og på den ene ses mit navn og våben og på den anden min nuværende ægtefælles navn og våben.

Denne gårds lage er ellers meget lystig og angenem, idet man på én gang har både skove, marker, enge, ferske søer og det vilde hav for øjne, så at ethvert skib, som frem eller tilbage passerer, klart kan ses, uden at tale om øen Hven, Landskrona i Skåne, Eremitagen i Jægersborg Dyrehave, landsbyen Nærum med sine lystgårde, som fra alle havens alleer falde i øjnene.?

Udsigten er ikke helt, hvad den har været. Det kniber meget med at se Landskrona, men både skovene, søerne og de skønne jorder er der endnu. Selv tårnuret slår stadigvæk.

Ægteparret Thurah fik desværre kun kort tids glæde af deres have. Laurids døde allerede i 1759 og Marie året efter. Ved boopgørelsen og annonceringen før auktionen, der fandt sted den 19. februar 1760, får vi at vide, at der:

„Ved Gaarden er en anseelig Hauge anlagt meed Lystqvarterer, Vandspring, Menagerie,

Alleer, Lysthuuse ...". Auktionskataloget nævner tillige Buegange og „*paa Espaliererne fast staaende smaa Billeder (statuer) og figurer*" i beskrivelsen af Thurahs have. Samme kilde (Kjøbenhavnske Posttidende) nævner, at der i lysthuset var en lysekrone, to små borde og 6 stole, mens der i haven var *26 store laurbærtræer (Laurus nobilis), 12 mindre i potter, to rosmariner (Rosmarinus officinalis), tre cypresser (Cupressus sempervirens), 12 capsicum, (spanskpeber, Capsicum annuum), tre små myrter (Myrtus communis), en Laurus Cerasus (laurbærkirsebær, Prunus laurocerasus), to Laurus Stinus (vintersnebolle, Viburnum tinus), 20 diverse statuer og en solskive*".

Desuden nævnes det, at der er „*endeel Svibler*" (blomsterløg) til salg. Embedsmanden Bolle Villum Luxdorph oplyser i sin dagbog, at han den 26. marts 1760 satte en del statuer i sin lystgård ved Nærum; statuerne havde han købt på en auktion i Holte. Da det var den eneste auktion i Holte på det tidspunkt, må vi tro, at det er Gl. Holtegaard have, der er blevet ribbet for al sin udsmykning.

Arkivalske kilder

Thurah bestilte tegneren J.J. Bruun til at illustrere Gl. Holtegaards have til sit bogværk „Den danske Vitruvius". Der kan ikke være tvivl om, at de i citatet nævnte prospekter, Tab. X, XI, XII (Fig. 1, Fig. 3. og Fig. 2) er de samme som de her viste. Prospekterne blev tegnet i 1757, da haven var to år gammel og hovedbygningen endnu ikke fuldført. Tegningerne er meget detaljerede og viser en symmetrisk have med buegange, kvartærer, alleer, springvand og skulpturer tegnet fra tre forskellige vinkler. Desværre mangler den nævnte general-grundtegnning, Tab. IX., tegnet enten af Thurah selv eller af hans gartner Hieronimus Hammer. Denne plan har det desværre ikke - trods gentagne arkivundersøgelser både af historikeren Peter M.M. Christensen og arkitekturhistorikeren Hanne Raabyemagle - været muligt at finde.

Vi ved dog fra de arkivalske kilder, at haven faktisk har eksisteret - dog måske med knap så prægtige detaljer, som Bruun tegnede. Ved sammenligning af de tre prospekter fremgår det nemlig, at der i gengivelsen af proportioner og detaljer nok ligger et vist element af ønsketænkning. Der vises det, som er mest interessant, set fra den bestemte vinkel og i den størrelse, der er ønskelig. Dette er ikke et ukendt forhold. Det kan ses på en række andre prospekter over danske slotte og herregårde. I de tilfælde, hvor man kender til både samtidige haveplaner og prospekter fra andre haver, kan man konstatere, at ingen af delene behøver at være den skinbarlige sandhed. Fra „Den Danske Vitruvius" kendes både prospekter og planer af bl.a. Sorgenfri, Sorø og Frydenlund, og her ses ikke direkte overensstemmelse mellem prospekt og plan. Hvor realistiske de Bruun'ske prospekters skildringer af haven er, ved vi derfor ikke. Det har derfor været

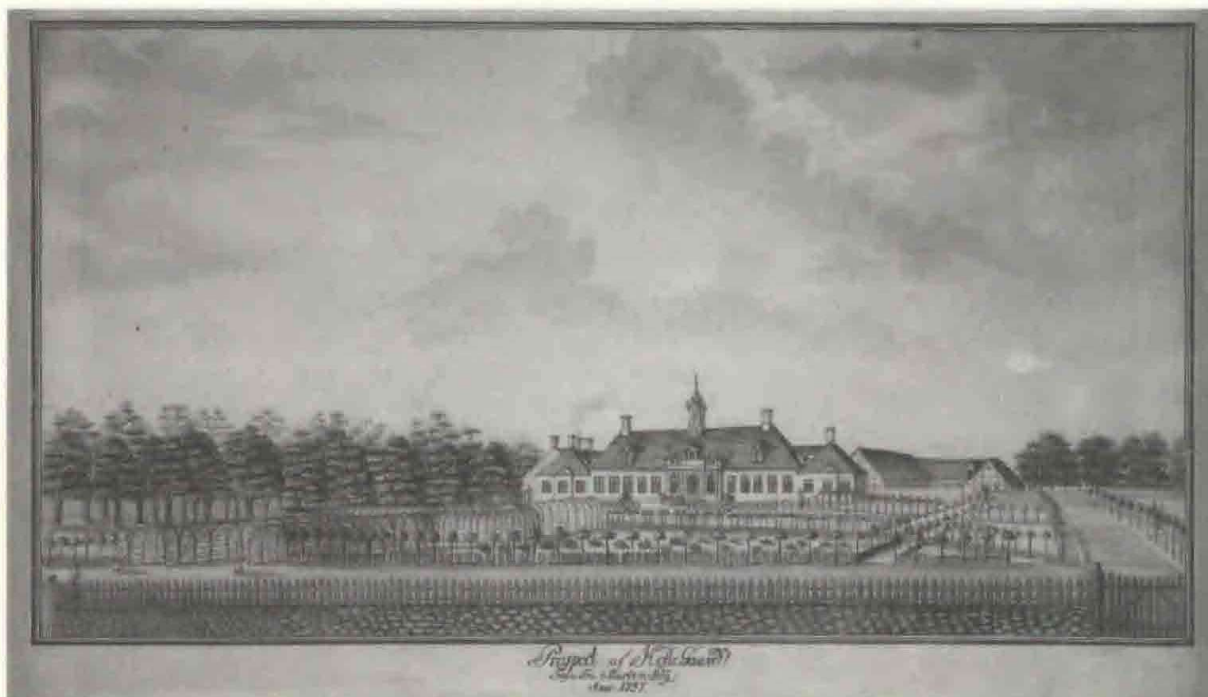

Fig. 1: „Prospekt af hovedbygningen imod haven, således som den østre side i året 1759 er at skue.” (Tab. X)

nødvendigt at få foretaget arkæologiske udgravninger i haven for at fastlægge den overordnede geometri.

Prospekterne

Ifølge Bruuns prospekter var haven gennemskåret af to buegange som en videreførelse af husets geometri ud i haven. Alléer af frugttræer opdelte desuden haven i mindre rum. Nærmest bygningen var en terrasse med en balustrade mod haven. Terrassen har formentlig været en grusflade med statuer og laurbærtræer i baljer og i midten en mægtig treillagekurv, fyldt med blomster, sandsynligvis en del af de ovenfor nævnte svibler.

Der ses også et lavt treillage-hegn som afslutning på denne øverste terrasse. Dette hegn minder meget om det hegn, der ses i „Vitruvius” i forgrunden af stikket af Frederiksborg Slot. Udfør bygningens gavle er et højere treillage-hegn med buet overligger. Hegnets funktion var formentlig visuelt at skærme af mod avlsgården og nyttehaverne udenfor lysthaven.

Næste niveau i haven var et broderiparterre med mønstre, sandsynligvis klippet i buksbom og fyldt ud med farvet grus. Parterret afgrænsedes af en balustrade med salutkanoner. Herfra førte en trefløjet trappe ned til en halvcirkulær plads med et meget detaljeret udformet bassin med vandspring. På pladsen var ligeledes placeret statuer og pletter med laurbærtræer. De centrale buegange udsprang fra denne plads, løb parallelt

til midten af denne del af haven, hvor de udvidede sig til to ligeledes halvcirkulære bueslag, omsluttende en plads med et solur.

Fra den halvcirkulære plads udgik desuden tre radiære stier på hver side af buegangene. Disse stier var kantede af frugttræer og kvartererne inden for frugttræs-alleerne blev sandsynligvis brugt til dyrkning af forskellige afgrøder at dømme efter signaturerne på prospektet. At havens træer overvejende har bestået af frugttræer, virker måske overraskende i dag, men har været ganske almindeligt i datiden. Det er således også tilfældet i Kriegers have til Prinsens Palæ og Thurahs palæ i Amaliegade. Det vides dog ikke præcist, hvilke frugtsorter der har været tale om.

På prospektet (Fig. 2) set fra bygningen ses et lille lysthus i havens sydligste hjørne. Det må formodes at være det lysthus, hvis inventar omtales i løssøreregistreringen i forbindelse med opgørelsen af Thurahs bo efter hans tidlige død i 1759. Desuden ses, hvad der kan tolkes som et rundt menageri til venstre for bueslaget. Hele haven var indhegnet med stakit med låger. Mod Mariehøj var der tilsyneladende også et stengærde. Træer som indramning af haven - i form af de nuværende lindealléer - ses ikke, men måske har Bruun udeladt træerne for at få bedre overblik over haven.

Alt dette lod sig udlede ud fra prospekterne. Hvad der derimod savnedes voldsomt var et konkret, målfast udgangspunkt for placeringen af de enkelte elementer i haven

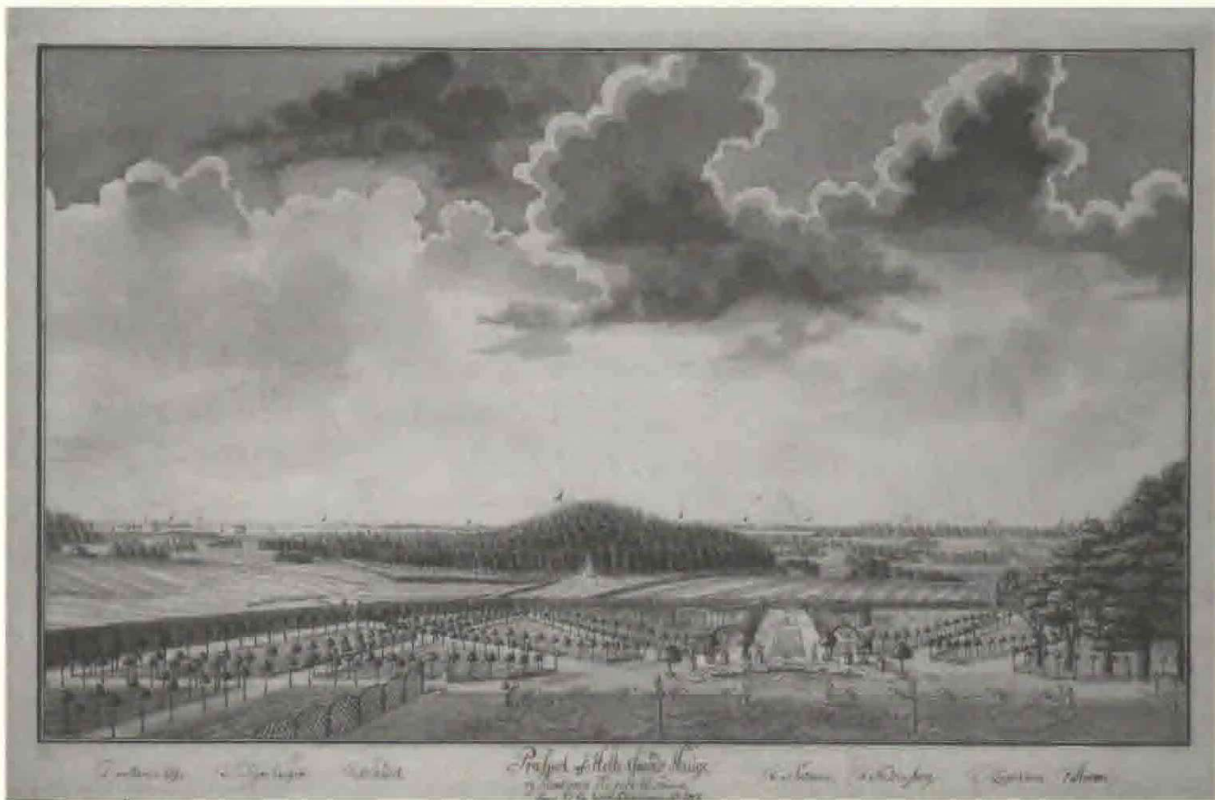

Fig. 2. „Viser stedets herlige udsigt fra hovedbygningen imod haven.”

som kompensation for den manglende grundplan. Det var derfor både nødvendigt og ønskeligt at iværksætte en arkæologisk undersøgelse som grundlag for selve projekteringen af haven.

Arkæologien

Heldigvis har den arkæologiske undersøgelse og de deraf følgende udgravninger kunnet verificere en række elementer, som ses på Bruuns prospekter. Det drejer sig om:

Fundamenter til de to balustrader.

Stolpehuller efter buegangene.

Aftegning af treillage-kurven på den øverste terrasse.

Arkæologernes vigtigste fund set i relation til havens planlagte genskabelse, var placeringen af havens tre niveauer og fagbredderne på buegangene. De tre niveauer, der ses på prospekterne, kan derved dokumenteres. 45 cm under det nuværende terræn ligger en 60 cm bred pigstensbrolægning langs en del af havesidens granitsokkel, som derved oprindeligt har været 60 cm høj mod de nuværende 15 cm. Det næste spring ligger mellem gruspladsen foran huset og parterret; her fandt man syldsten, svarende til en niveauforskel på ca. 25 cm og aftegningen af et felt, der passede med bunden i treillage-kurven. Næste og sidste niveauspring afsluttede parterret med en balustrade og hvor understøtningen til trappevanger og aftegningen af ramper bekræftede det anlæg, der ses på Bruuns prospekt. Her er balustrade-højden anslået til at være ca. 50 cm.

Ved udgravningen lykkedes det ikke at finde spor af lysthuset. Det behøver ikke at betyde, at det ikke har været der, men blot at det lille hus har været bygget oven på syldsten, der har ligget direkte i terræn og derfor ikke efterladt sig nogle spor i råjorden. Det har af økonomiske og praktiske årsager (de mange store træer i haven) ikke været muligt at foretage en total fladeafdækning af hele området, og derfor er der heller ikke dokumentation for menageriet, fundamenter til skulpturer, kanoner, solur m.m. Igen kan det både tolkes som en unøjagtighed fra Bruuns side, en manglende egentlig fundering af elementerne, eller at vi blot ikke har været så heldige at finde spor af dem inden for det udgravede område.

Der er desværre heller ikke fundet fragmenter af byggematerialer til balustrader, trapper osv., ligesom der ingen spor er af vandtilførsel til bassinerne. Det er dog ikke så overraskende, da de anvendte blyrør var mange penge værd og derfor sandsynligvis er taget op og solgt i forbindelse med bassinernes senere fjernelse. Vi ved heller ikke, hvordan man har fået vandet til at springe. Den eneste måde, man kan have opnået vandtryk på, er ved at løfte vandet op i et højere niveau, f.eks. op på Mariehøj eller op til kar ved hovedbygningen, men vi har ingen sikker viden herom. Det sidste er nok

det mest sandsynlige, da der i gårdens udbygninger var bryggeri og brændevinsbrænderi og derfor også har været de nødvendige pumper.

Fagbredden i buegangen har været 252 cm, svarende til 4 alen. Placeringen af stolpehullerne i de arkæologiske udgravninger rummede i starten et problem, idet de starter så tæt på balustradekanten, at der ikke kunne blive plads til, hvad vi havde tolket som en halvcirkulær plads. Det gav også problemer i forhold til udgravningerne til, hvad vi troede var det øverste, meget snørklede bassin. Efter mange diskussioner frem og tilbage for at finde løsninger, der kunne „anvende” både stolpehullerne og det såkaldte bassin i det fremtidige projekt, blev den eneste mulige forklaring den, at „bassin-aftegningen” i jorden måtte stamme fra noget helt andet; fra et anlæg, der enten var ældre eller - mere sandsynligt - yngre end buegangen. Især da det ikke var muligt for arkæologerne med sikkerhed at fastslå samtidigheden af de to elementer, fordi de stratigrafiske lag i undersøgelsen manglede. Desuden kan det tænkes at bassinet - i lighed med lysthuset - har været så øverligt funderet, at det ikke har efterladt sig spor i råjorden. Et senere anlægsarbejde kan let have forplumret sporene så meget, at placeringen og formen på bassinet ikke kan fastslås med sikkerhed. Samtidig kunne vi så konstatere, at den halvcirkelformede plads ikke var halvcirkelformet, men snarere havde karakter af en fladere kurvehanksbue.

Alt i alt gav undersøgelserne måske ikke helt de resultater man kunne ønske sig, men dog tilstrækkeligt til, at den overordnede geometri kunne komme på plads.

Projektet

Ud fra prospekterne og de arkæologiske udgravninger har havens geometri kunnet genskabes med stor sikkerhed. Der er ikke, som man måske kunne forvente, en nøje sammenhæng mellem husets og havens overordnede geometri. Det modulsystem på moduler á 3 og 4 alen (1 alen=0,6277 m), som huset er bygget op over, kan ikke føres direkte ud i haven. Det er dog yderst sandsynligt, at der har ligget et tilsvarende system til grund for havens plan, blot med sit eget udgangspunkt. Buegangenes fagbredder og placering i forhold til husets akse tyder stærkt på tilstedeværelsen af et sådant modulsystem og derfor har vi valgt også at bygge projektet op over et alen-system; til nogen moro og undren for de medvirkende håndværkere. I øvrigt er den manglende direkte overensstemmelse mellem huset og havens geometri et træk, der ved studier af „Vitruvius” kan genfindes i mange andre af barokkens samhörørende hus- og haveplaner.

Vi kender ikke trappens eller balustradens oprindelige byggemateriale, men granit eller sandsten forekommer sandsynligt. Ved genskabelsen er valgt dæksten i granit, samme materiale som husets sokkel og nuværende trappe. Af økonomiske årsager er kinesisk granit blevet valgt frem for bornholmsk til nyanlæggene, mens de nødvendige ekstra trappetrin til hovedtrappen - efter fremgravningen af det oprindelige terran-

niveau langs soklen - bliver bornholmske. Balustraderne afdækkes af flade granitsten, som kan bruges som siddepladser, mens selve muren støbes på stedet i en ret grov beton med tilslag af gyldent bakkemateriale.

Der er ikke fundet spor af kanonfundamenter, men de kan eventuelt have været anlagt indenfor fundamentsgrøften til balustraden eller kan være et udslag af Thurahs og Bruuns ønsketænkning. Måske har det været fremtidsmusik, der blot ikke nåede at komme til opførelse på grund af Thurahs meget tidlige død.

Som nævnt ved vi, at der har været „Vandspring” i haven, men det er af rent tekniske årsager usandsynligt at bassinerne, især det øverste, har været ligeså fornemme som på Bruuns prospekt. Det ville ganske simpelt ikke have været muligt med datidens metoder at holde et så relativt lille bassin tæt, med så mange snørkler som angivet på prospektet. Det har da heller ikke været muligt at finde tilsvarende eksempler på den viste type bassiner i nogen samtidige tegningskilder, hverken engelske, franske, tyske eller hollandske. Bassinerne genskabes derfor i relativt enkle, men barokke former. Det nederste som en ren cirkelform, det øverste nærmest huset inspireret bl.a. af bassinformen i den samtidige Hollandske Have ved Sanssouci i Potsdam, som i øvrigt har klare paralleller til Thurahs have, også med hensyn til brugen af buegange. Bassinerne støbes på stedet som kar, ligeledes i en lys gylden farve og med granitafdækning. Fontænerne har formentlig været udsmykket med figurer, men at rekonstruere Neptun med treforken, som ses på prospekt XI (Fig. 3). „Tagen fra Marien = Höy” er der næppe grundlag for - hverken historisk eller økonomisk. Enkle vandstråler klarer bassinernes forskønnelse.

Buegangenes form er fastlagt udfra analoge eksempler, igen bl.a. Den Hollandske Have. Materialet kan oprindeligt have været egetræ, men der kan også have været brugt et billigere materiale, der sandsynligvis har været malet. Her er valgt eg, der af vedligeholdelsesmæssige årsager kommer til at stå umalet. Det kan ikke siges med sikkerhed, hvilken træart, der har været brugt til „beklædning” af buegangene. Det vides, at den oprindelige buegang til Privy Garden ved Hampton Court har været tilplantet med elm, og at elm også har været meget brugt herhjemme. Det er imidlertid ikke en træart, det er realistisk at bruge i dag på grund af risikoen for elmesyge. Andre af tidens buegange har været af lind (Veitshöchheim) eller af avnbøg (Potsdam). Her vælges avnbøg, ligesom både i Privy Garden og Het Loo i Holland i forbindelse med disse havers restaurering. De enkelte græsfelter er ligeledes indrammet af avnbøgehække.

Hele haven var ifølge Bruun indhegnet af et stakit med tilspidsede stave. I aksen og ud for hver af de radiære alléer var der tofløjede låger med kraftige stolper kronet af kugler. Dette detaljerede hegn erstattes i første omgang af et levende hegn, bestående af to rækker slåen med et skovhegn i midten. Dette levende hegn vil give en sikker, men væsentligt billigere hegning af haven. Lågerne genskabes derimod i egetræ. Det

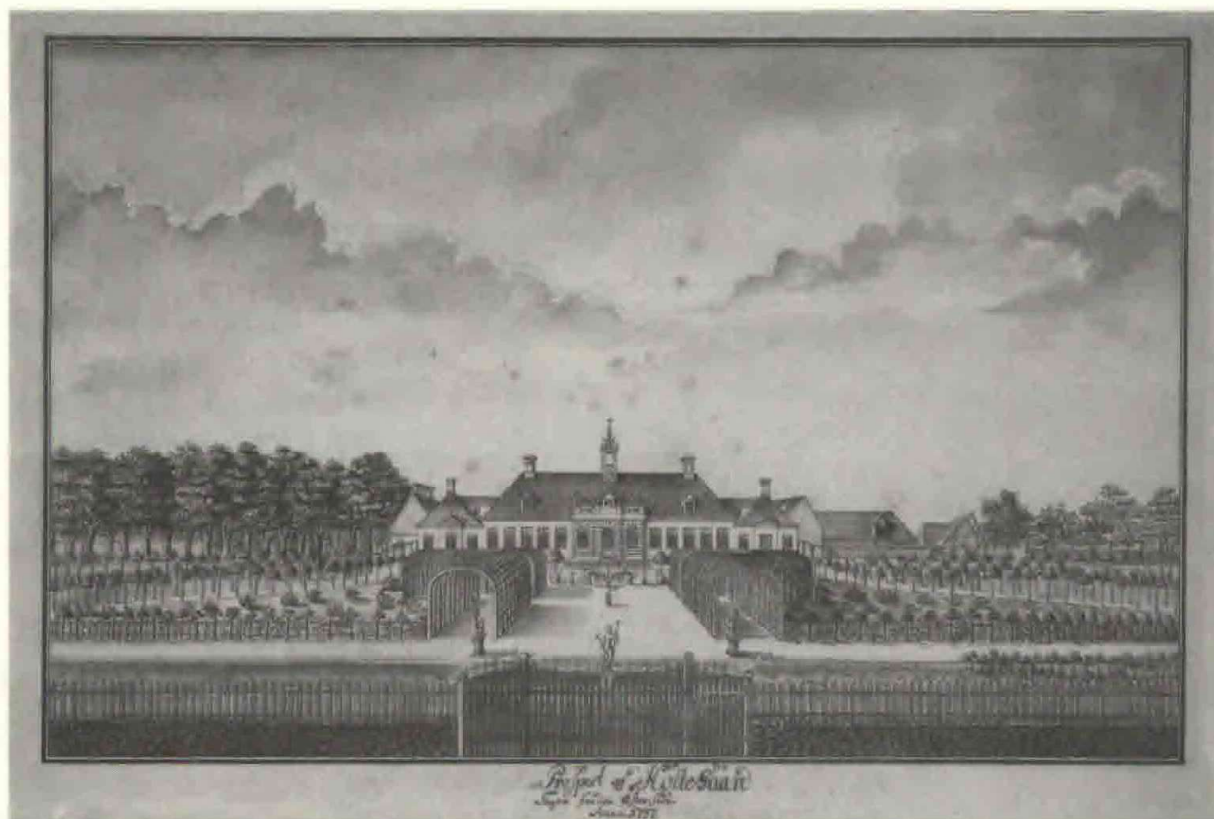

Fig. 3. „Prospekt af hovedbygningen og haven, således som den i samme år fra Mariehøj eller tilforn såkaldte Uglebakke af at se lod sig tilsyne.” (Tab. XI).

lave treillage-hegn langs øverste balustrade rekonstrueres, men da det buede hegns afskærmende funktion ikke længere er nødvendig - og da det desuden er et meget bekosteligt element - erstattes hegnet i første omgang af en hæk i avnbøg. Det har ikke været økonomisk muligt at fremskaffe et beløb, der tillod en total rekonstruktion af alle træk ved haven. Derfor har det været nødvendigt at skelne mellem, hvad der måtte være med fra starten, både af æstetiske og anlægstekniske årsager og hvad, der var af mindre betydning og kunne komme til på et senere tidspunkt, uden at det var nødvendigt at skulle ind og ødelægge allerede etablerede haveelementer.

Vi ved, at de indvendige alléer har bestået af frugtrær, men ikke præcist hvilke. I samarbejde med Pometet er udvalgt en række gamle sorter af både æbler, pærer, kirsebær og blommer, hvoraf hovedparten har kunnet føres tilbage til fortegnelsen over frugtræer fra Den Kongelige Frugtræplanteskole i Odense 1795; den tidligste liste, vi har over hvilke sorter, der har været dyrket i Danmark. Der er valgt sorter som:

Æbler

Almindelig rød Pigeon (1667)
Borgherre, syn. Comptoir Æble
Flaskeæble, syn. Nonnetitte
Grå Høst Reinet, syn. Stor Grå Holl. Reinet
Hvid Astrakan, syn. Pomme dAstrican
Hvid Vinter-Pigeon
Løgæble (1653)
Muskat Reinet, syn. Fransk Reinet
Orleans Reinet, syn. Hollandsk Pippin (1766)

Pærer

Catillac (1590)
Diel (1781)
Dobbelt Bergamot (1790)
Figenpære
Forel (1670)
Grøn Taffelpære (1797)
Gråpære (1628)
Høst Bergamot (1560)

Blommer

Almindelig Svedske
Grøn Reineclaude (1675)
Rød Æggeblomme

Kirsebær

Lucie
Oksehjerte
Dönissens gule

Der er ved valget dels taget hensyn til planternes oprindelsesalder og dels til deres sundhed, og træerne er sat i produktion på en specialplanteskole, podet på vildstammer. De forskellige arter af frugttræer sikrer både en lang blomstringstid og en lang høstperiode.

Da der kun kan ses omkring en tredjedel af havens oprindelige broderiparterrer på Bruuns prospekt, har det ikke været muligt at rekonstruere dette i detaljer. Da den type parterrebede yderligere er meget bekostelige at vedligeholde - og desuden både i datiden og nu kræver relativt hyppige udskiftninger - bliver dette broderiparterre i første omgang erstattet af et mere simpelt anlæg i grus og fint græs, der senere kan udbygges, hvis økonomien bliver til det. Områderne inden for alléerne udlægges ligeledes i græs.

De inderste felter omkring centeraksen - det såkaldte Tapis Vert - med fint klippet græs, områderne umiddelbart til højre og venstre for buegangene med lidt mere robust plænegræs, så de kan bruges til ophold - de yderste med langt enggræs med vilde blomster.

Stierne og pladserne i haven bliver anlagt som klassiske grus-stier med overflade af stenmel. Samme materiale udgør belægningen omkring havens bassiner og buegange.

På Bruuns prospekter ses 15 figurer på sokler og 20 statuer nævnes i boopgørelsen. Måske har det været træfigurer på træ sokler? Det vides at have været tilfældet i Thura's anden have til hans palæ i Amaliegade, hvorimod hans have i Sandholm havde figurer af sten. Efter alt at dømme var det disse statuer, som i 1760 blev købt af Bolle Villum Luxdorph. Haven genskabtes i første omgang uden figurer. Som det fremgår af auktions-annonceringen har haven bl.a. rummet laurbærtræer i baljer og disse tænkes at skulle indgå i den fremtidige have, både omkring det øverste bassin og på den øverste terrasse, nærmest huset. Her har desuden stået den nævnte treillage-kurv, lavet mere eller mindre kunstfærdigt af trælist og tilplantet med årstidens blomster. Denne kurv bliver også genskabt og vil rumme det eneste „fine” blomsterislat i haven.

Havens fremtid

Det er tanken, at barokhaven skal fungere som en forlængelse af bygningens udstillingsrum. Der kan arrangeres skulptur-udstillinger i de græsklædte rum omkring buegangene, koncerter på gruspladsen foran hovedbygningen og teaterforestillinger.

En formidling af den genskabte barokhave skal tilbydes publikum i form af planer, brochurer og litteratur om emnet, ligesom produkter af havens frugter tænkes solgt og at kunne indgå som en del af repertoireet på den nærliggende restaurants menukort.

Vedligeholdelsen og pasning forventes udført af 2,5 gartnere og er økonomisk sikret gennem Bredafonden. I projektet er der taget hensyn til kørsel med havetraktor, vanding og elektronisk styring af porte og låger. Haven er søgt genskabt under hensyn til vore dages virkelighed, men med respekt for barokkens virkemidler. Om der er valgt rigtigt kan altid diskuteres, men vi har gjort vores bedste.

Kilder:

- Christensen, Peter M.M., 1996: Arkivmateriale
 Nystrøm, E., 1987: *Fra Nordsjællands Øresundskyst, 1938. Søllerødbogen*
 Råbymagle, Hanne, 2002: *Thurah og haven på Holtegaard.*
 Thurah, L. de, 1746: *Den Danske Vitruvius*
 Weilbach, F., 1924: *Architekten Lauritz de Thurah*